

Podborský, Vladimír

[Furmánek, Václav. Radzovce: osada ľudu popolnicových polí]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1992, vol. 41, iss. E37, pp. 197-198

ISBN 80-210-0602-1

ISSN 0231-7915

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110161>

Access Date: 28. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Kniha G. Trnky přináší ucelený pohled na současně známé neolitické rondely a zvláště specialisté ji vřele přivítají a po zásluze ocení. Zařazuje se k dilům trvalé materiálové hodnoty a její přínos pro řešení širších problémů lengyelské civilizace je nesporný.

Eliška Kazdová — Zdeněk Weber

Václav Furmánek, Radzovce. Osada luďu popelnicových polí, Veda Bratislava 1990, Archeologické památníky Slovenska, sv. 1, 103, str., 65 kresebných obrázků, černobílých i barevných fotografií, německé a ruské resumé.

Prvý svazek nové edice Archeologické památníky Slovenska upoutá jak svou vnější formou (malebná grafická úprava), tak způsobem podání zpracovaného tématu: to je v dobrém slova smyslu populárněvědné, zbavené běžné dokumentační popisnosti, analytických úvah a poznámkového aparátu, a zaměřené vyslovené na zpřístupnění historických výtěžků mnohaleté archeologické exkavace významného památníku široké veřejnosti. Edice mívá zjevně právě do řad obdivovatelů pravěku — neprofesionálů, není však bez významu ani pro badatele — specialisty, neboť jak úrovní a výběrem obrazové dokumentace, tak výstižným textem a bibliografií je může inspirativně oslovit. Patrně se práce tohoto typu stanou vítaným oživením literatury o pravěku, novým proudem mezi čistě vědeckou publikací a archeologickou publicistikou, která zavádí čtenáře často do příliš idealizovaného světa výjimečných objevů a senzací, tolik vzdálených běžné praxi výzkumu pravěku i života všedního dne.

Osada a žárová nekropole luďu jihovýchodních popelnicových polí (piliňské a kyjatické kultury) v Radzovcích, situované v levobřežním rozvodí Iplu v jednom z údolí Cerovej vrchoviny nedaleko jihoslovenských hranic, měly to štěstí, že se o ně začaly zajímat záhy v 30. letech tak významné osobnosti československé archeologie jako J. Eisner, V. Budinský-Krička a nově V. Furmánek. Jmenovitě zásluhou poslední jmenovaného badatele došlo na lokalitě pod Monosou v 70. letech k rozsáhlým, novodobě koncipovaným odkryvům; díky tomu je dnes střeoevropská prehistorie bohatší o ojedinělé znalosti vzájemně propojené osady a pohřebiště, vyvíjející se na místě více než 600 let. V celém evropském pravěku není takových záblesků poznání právě mnoho.

V. Furmánek informuje nejprve o sídlišti. Dovídáme se o existenci řady kúlových jam (některé s čedičovými kameny), které nelze sestavit do půdorysů příbytků (ty se dají vymezit spíše podle zbytků hliněných podlah), a hlavně o stopách dřevěných srubů postavených na kamenných podezdívkách, které představují hlavní typ domů na daném sídlišti (15—20 m² plochy). Mimořádně důležitá jsou pak zvláště četná ohniště a zbytky tavicích pícek (menašla se ani jediná prokazatelně hrncířská pec), které s ostatními indiciemi (dýzny, tyglíky, lící formy, bronzovina, početné finální výrobky použité na sídlišti i při pohřbech) tvoří spolehlivý doklad místní metalurgické aktivity. Uvedena jsou pak i fakta o zemědělské bázi osadníků, chovu domácích zvířat, sběru plodin, malakofauně atd. S životem i smrtí lidí bezprostředně souvisí keramika (na 5.000 kusů nádob z pohřebiště, přes 100 rekonstruovaných tvarů ze sídliště), která je pojednána podle základních typů fáze piliňské a fáze kyjatické a ilustrována přesnými tabelárními výběry i prezentací zvláštních tvarů (drobná přenosná pícka, sací nádobka, masivní miska s velkým uchem a výlevkou — srov. též barevný snímek na přebalu knihy). Jen souhlasit lze s autorovým předpokladem paralelní existence speciální hrncířské a podomácké výroby keramiky. Z dalších činností je třeba podtrhnout místní výrobu korálků ze skelné pasty (srov. též jámu naplněnou křemičitým pískem, která s touto výrobou může souviset), podomácké textilnictví (zbytek tkalcovského stavu v jedné z chat), košťařství, ba

ještě i kamenářství. Ojedinelý železný nůž, pocházející z jednoho z nejmladších kyjatických hrobů, je zjevným importem.

Druhá část knihy informuje o žárovém pohřebišti, odděleném od osady potůčkem, a situovaném na JV svahu nad sídlištěm. Podařilo se odkrýt 1.334 hrobů (některé s více pohřby) a reálně vyznívá odhad, že tu na ploše asi půl hektaru bylo původně pohřbeno cca 2.000 mrtvých. Čtenář je obeznán s detaily pohřebního ritu od spalování mrtvých (použito je také údajů z oblasti experimentální archeologie) přes ukládání kremace do uren (některé mají „otvor pro duši“) až po úpravu hrobových jam (skvostné kamenné skřínky kyjatických pohřbů) a počty milodarů. Archeologicky vhodně připravená půda poskytla posléze autorovi také smělý vhled do společenských otázek a duchovního života lidu jihovýchodních popelnicových polí. Přes neexistenci honosných náhrobků je nepochybné, že v hrobové výbavě se odráží sociální stratifikace živé komunity (meč, zlatý a bronzový šperk, zub třetihorního žraloka v bohatých hrobech), setřená vládnoucím pohřebním žehem asi více než si často připouštíme. K religioznímu životu kupodivu mnoho materiálních dokladů není; popelnicová pole středodunajského a zvláště lužického okruhu jsou v tomto směru vděčnější. Pozoruhodné jsou zato Furmánkovy demografické propočty, opřené o exaktní fakta: průměrný věk pohřbených (22,4 let) — zkršený vysokou dětskou mortalitou, dobu trvání pohřebiště a reálný odhad počtu pohřbených; vychází pak, že v piliňské fázi osciloval počet obyvatel osady kolem čísla 90, zatímco v kyjatické fázi klesl asi na polovinu a stále se snižoval. Tu snad by byla na místě otázka, zda není třeba počet pohřbených pro demografické úvahy doplnit ještě značným číslem nepohřbených nemluvňat, která — jak ukázal v citované monografii v r. 1983 E. Neustupný — nebyla v primitivních civilizacích považována ještě za členy rodu a tudíž jim nenáležela pocta rituálního pohřbu. Pokud by tomu tak bylo, pak by se asi poněkud, avšak ne podstatně, zvýšila celková čísla počtů hlav v jednotlivých generačních kohortách. Počet 90ti lidí v jedné sídlištní fázi v době populačního vrcholu osady, byť šlo o prosté „venkovské“ sídliště, není velký!

Analytické a dokumentační zpracování výzkumů v Radzovicích, které je východiskem hodnocené Furmánkovy knížky, a které obsahuje i veškerý vědecký aparát, najde specialista v odborném tisku. V tomto přehledném spise jsou shrnuty již jen výsledky dlouholeté a usilovné, zároveň však krásné a archeologicky vděčné práce. Autorovi patří dík i za to, že široké čtenářské obci připravil čtivý, věcně a esteticky účinně ilustrovaný text, základní tabelární rámec historických událostí doby popelnicových polí a zasvěcené uvedení látky do širších dějinných souvislostí. Ocenit je třeba i čistotu a srozumitelnost jazyka; patrně jen z přemíry snahy po pojmové jasnosti se stalo, že lokálně se použilo slovo „kultura“ častěji než bylo třeba: mám na mysli jmenovitě str. 16, kde na 12 řádcích se toto slovo vyskytlo 10×.

Vladimír Podborský

Zdeněk Smetánka, Legenda o Ostojovi, Praha 1992, 296 stran, 58 obrázků v textu.

Autor se ve své další knížce, určené hlavně širší čtenářské obci, opět zaměřil na období raného a počínajícího vrcholného středověku. Tato charakteristika je ale pouze formální. Vnitřně se totiž soustředil na vykreslení obyčejného života rolníka Ostoje z 1. poloviny 12. stol. Jako podklad autorovi posloužila listina z r. 1233 z doby Václava I., v níž se potvrzovaly majetkové poměry na Levém Hradci a v Úněticích, existující již ve století předcházejícím.

Myslím, že svým významem lze Legendu přiřadit k takovým dílům, jako byla Böhmovi Kronika objeveného věku, Sklenářovi Učenci a pohané a autorova předcházející knížka Hledání zmizelého věku. Každá taková práce, psaná s důkladnou znalostí problému, živým, čitelným a jasným rukopisem, s kusem osobního poznání